

EKZOTIK BALIQLAR VA ULARNING AHAMIYATI

Usmonova Dilnoza Barotovna

Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi

dilnoza-usmonova@inbox.ru

Nematova Zarina Furqat qizi

Buxoro davlat universiteti talabasi

zarinanematova1418@gmail.com

Annotasiya: Eng mashhur Akvarium baliqlaridan biri guppilar va ternetsilardir. O'zbekistonda bu ikki tur ham arzon, dekorativ va yashovchanligi jihatidan yuqori ko'rsatgichlarga ega bo'lganligi sababli akvariumistikada keng qo'llaniladi.

Annotation: Some of the most popular aquarium fish are guppies and terns. In Uzbekistan, both of these species are widely used in aquariums, as they have high availability, decorative value and viability.

Аннотация: Одними из самых популярных аквариумных рыб являются гуппи и крачки. В Узбекистане оба эти вида широко используются в аквариумистике, так как имеют высокие показатели доступности, декоративности и жизнеспособности.

Kalit so'zlar: Akvarium baliqlari, guppi, ternesiya, xarasinlar

Key words: Aquarium fish, Guppy, ternesia, harasins

Ключевые слова: Аквариумные рыбки, Гуппи, тернеция, харадины

Akvarium baliqlari-dekorativ maqsadlarda akvariumlarda saqlanadigan va ko'paytiriladigan taksonomik jihatdan har xil baliqlar kiradi.

Xitoyda baliqlarni sun'iy ko'paytirish haqida birinchi ma'lumotlar miloddan avvalgi 1500 yilga to'g'ri keladi. Akvarium baliqlarining aksariyati yorqin dekorativ

rang, g'alati tana shakllari va kichik o'lchamlari bilan ajralib turadi. Eng mashhur Akvarium baliqlaridan biri guppilar va ternetsilardir. O'zbekistonda bu ikki tur ham arzon, dekorativ va yashovchanligi jihatidan yuqori ko'rsatgichlarga ega bo'lganligi sababli akvariumistikada keng qo'llaniladi.

Guppi (lat. *Poecilia reticulata*) - Poeciliidae oilasiga mansub chuchuk suvda yashovchi baliq bo'lib, Janubiy Amerikada yashaydi. U juda mashhur va oddiy akvarium baliqlaridir.

Guppilar aniq jinsiy dimorfizmga ega - erkaklar va urg'ochilar hajmi, shakli va rangi bilan farqlanadi: erkaklarning o'lchami 1,5-4 sm; nozik; naslli ko'pincha uzun suzgichga ega; rangi ko'pincha yorqin bo'ladi. Erkaklarda maxsus organ - gonopodium, anal suzgich mavjud.

Urg'ochilarning o'lchami 2,8-7 sm; kattalashgan qorin, suzgichlar har doim erkaklarnikiga qaraganda mutanosib ravishda kichikroq; tabiiy yashash joylaridan va ko'plab zotlardan bo'lgan urg'ochilar kulrang. Optimal doimiy suv harorati +24-26 °C oraliq'ida (+23 harorat oraliq'ini).

Guppilar (*Poecilia reticulata*) nafaqat yangi boshlanuvchilar, balki professional akvariumistlar uchun ham eng sevimli baliqlardan biri bo'lgan. Chuchuk suv tiriktug'ar balig'i hisoblanadi. Erkak baliqlarning o'lchami 1,5-4 sm.

Binafsha rang Guppi urg'ochilari (Guppy Purple Queen) erkak baliqlardan ancha katta, ularning tana uzunligi o'rtacha 5,5–6 sm (maksimal – 8 sm), qorin yumaloq, noaniq bo'yalgan, odatda kulrang, jigarrang yoki zaytun rangida, anal suzgichi yaqinida – katta qora dog'i bor. Asl (yovvoyi) shakldagi urg'ochilarning qanotlari va ko'pchilik zotli vakillarning suzgichlari yumaloq va shaffofdir. Urg'ochilar yorqin rangli tanaga ega bo'lgan nasl guruhlari, qora, sariq va qizg'ish dog'lar shaklida qanotlari bilan bezatilgan bo'ladi. Tabiatda erkak guppilarning bir nechta rang o'zgarishlari ma'lum. Venesuela populyatsiyasining erkaklarida tana rangida yashil rang ustunlik qiladi, Barbados erkaklarida qizil-qora, Trinidad erkaklarida oltin – yashil, ko'k, binafsha ranglari kuzatiladi. Hozirgi vaqtda

seleksionerlarning sa'y-harakatlari bilan erkak guppilarning turli xil shakllari yetishtirildi. Ular dum suzgichlarining kattaligi va shakli va rangi jihatidan juda farq qiladi. Guppilarning yovvoyi turlaridan, ularning erkaklari kichik dumaloq qanotga ega, lentaga o'xshash, qilichsimon, elpig'ichsimon va boshqa shakllardagi dum suzgich qanotga ega bo'lgan zotlari yaratilgan.

Qora Guppilar ham -chiroyli va oddiy baliq turlaridandir. Uzoq ajdodlari singari, qora Guppilar ham parvarish qilish uchun juda oson baliqdir. Ularni tajribasiz akvariumistlarga ham qo'rqmasdan tavsiya qilish mumkin. Qora guppilarning shubhasiz afzalligi tirik tug'ilishidir. Baliq boshqa Akvarium uy hayvonlari singari tuxum qo'ymaydi, balki allaqachon to'liq shakllangan chavoqni "tug'adi". Ko'paytirish qulayligi sizni tanlashda qo'lingizni sinab ko'rishga imkon beradi: turli xil rangdagi Guppilar urchishi natijasida, yangi rang o'zgarishlarini olish mumkin.

Oddiy ternesiyalar (lat. *Gymnocorymbus ternetzi*)-Matu-Grosso, Paragvay va Rio-Negro daryolarida yashaydigan xaracinovlar oilasiga mansub chuchuk suvli nurli qushli baliq turi. Yevropaga birinchi marta 1933 yilda olib kelingan. Baliq osongina moslashib, akvaristlar orasida mashhur bo'lib, urug'lanadi va boy nasl qoldiradi. Seleksionerlar yorqin rangga ega bo'lgan ternetsiyalarning ko'plab shakllarini yetishtirishdi: to'q sariq, yorqin qizil, yashil yoki ko'k.

Ternesiya-kumush baliq, yon tomonlarida uchta qora ko'ndalang chiziqlar bor, ulardan biri ko'zni kesib o'tadi. Erkaklar urg'ochilarga qaraganda kichikroq, deyarli qora, orqa suzgichlari uchli bo'ladi. Parda shakllilari ham mavjud. Rangli variantlar sun'iy ravishda ishlab chiqilgan.

Voyaga yetgan ternesiyalarning uzunligi taxminan 3,5—4,5 sm ga etadi, tanasi tekis, rangi quyuq kumush, tanasi bo'ylab uchta qora chiziq bor. Ulardan biri ko'zdan o'tadi, ikkinchisi — jabra qopqoqlari tugaganidan keyin, uchinchisi — yuqori jabradan boshidan boshlanadi. Tananing qolgan qismi uchinchi chiziqdan,

shu jumladan yuqori va anal suzgichlarigacha borib, qora yubkacha o'xshagan taassurotni beradi. Ko'krak, dum va qorin suzgichlari shaffof ko'rinishda bo'ladi. Anal suzgichlari qora, ochilmagan yelpig'ichga o'xshaydi. Bu baliqlar juda harakatchan, alohida to'dalarda suzishadi, ko'pincha to'dalar bir-biriga hujum qilishadi.

Kengroq akvariumda ular suvo'tlarning ko'p tarvaqalashmagan joylarda o'rta chuqurlikda saqlanadi. Kichkina akvariumda, aksincha, ular o'simliklarda yashirilib, u yerdan faqat oziqa izlab chiqib ketishadi. Ternetiya boshqa baliq turlari bilan yaxshi munosabatda bo'ladi. 5-7 ternetsiyani saqlash uchun kamida 15-20 litr suv sig'adigan qumli zich ekilgan o'simliklari bo'lgan akvarium tavsiya etiladi. Yaxshi yoritish tizimi ham ta'minlanishi kerak. Baliqni saqlash uchun eng yaxshi harorat +25-27 °C. Akvariumda saqlanganda, haftaning oxiriga qadar suvning kamida uchdan bir qismini o'zgartirish uchun suvni har kuni ushbu hisob-kitob bilan almashtirish kerak. Sun'iy ravishda kislorod bilan boyitish maqsadga muvofiqdir. Oziqaning jonli bo'lgani yaxshiroq (kichik pashsha lichinkari, sikloplar, dafniya), ammo tirik oziqa bo'lmagan taqdirda ularni yuqori sifatli quruq oziqa bilan ham boqish mumkin.

Barcha xarasinlar singari, saqlash sharoitlari yomonlashganda ternetsiyalar rangini o'zgartirishi mumkin. Qo'rqib ketganda, baliq ham rangini o'zgartiradi-tanasi kumush-kulrang soyani eslatuvchi rangga ega bo'ladi.

Tinchliksevar tabiati tufayli ternetsiyani boshqa mayda xaratsinlar, shuningdek Guppilar yoki petsilia bilan saqlash mumkin. Aralash boqiladigan baliqlar uchun to'g'ri keladi. To'dada saqlash lozim, yo'lg'iz qolgan ternetsiyalar tajovuzkor bo'ladi. Uni kichikroq baliqlar yoki keng suzgich qanotlari bo'lgan baliqlar bilan birga saqlamaslik yaxshiroqdir, chunki u ularni tishlaydi.

Ternetiya-bu ikra qo'yadigan baliq bo'lib, nerest uchun harorat +25...+27 °C, suvning qattiqligi 4 °dH, pH 6,8—7,0. Ternetsiyalarda urug'lantirish juftlashgan

(ba'zan baliq podasi bilan mashq qilinadi). Avval, erkak baliq akvariumga qo'yib yuboriladi va bir necha soatdan keyin urgo'chi yuboriladi. Ertasi kuni ertalab akvariumni yorqin yoritish kerak-bu urug'lanishga turtki beradi. Yoritish tabiiy yoki sun'iy bo'lishi mumkin. Nerest akvariumning pastki qismi taxminan 1500 sm² (50 × 30 sm) bo'lishi kerak, pastki qismida Yavan yo'sini yoki neylon to'r yotqiziladi. Neylon to'rda tushgan tuxumlarning to'rdan erkin o'tishi uchun yetarli to'r katakchalari bo'lishi kerak va shu bilan birga baliq ikraga etib borishi uchun etarlicha katta bo'lmasligi kerak. Ternetsiya juftligi bitta urug'lanishda 1000 tagacha, ba'zan esa 2000 tagacha tuxum tashlashi mumkin, urug'lanishdan keyin ota-ona baliqlar boshqa akvariumga o'tkaziladi. Inkubatsiya muddati 24-36 soat davom etadi, shundan so'ng lichinkalar paydo bo'ladi, 3-5 kundan keyin ternetsiyalar lichinkalari chavoqqa aylanadi, erkin suzishni va ovqatlanishni boshlaydi. Boshlang'ich oziqa-infuzoriya tufelkalar, rotiferlardir. Sun'iy ozuqalarda chavoqning chiqishi odatda pastroq bo'ladi. Ternetsiya chavog'i kattaligi bo'yicha saralash va kanibalizmga yo'l qo'ymaslik uchun boshqa akvariumga o'lchami bo'yicha ajratish kerak.

1.Усмонова, Д. (2022). А Морфометрические Показатели Длиннопалого Рака (*Pontastacus Leptodactylus* (Eschscholtz, 1823)): ДБ Усмонова, НА Шамсиев, ЭБ Жалолов, АУ Амонов. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 12(12).

2.Amonovich, S. N., Farmanovich, A. B., Baratovna, U. D., & Naimovna, A. D. (2020). Phytoplankton of Ayakagimta Lake. International Engineering Journal for Research & Development, 5(4), 3-3.

3.Усманова, Д. Б., Носиров, О. Т., & Бозорова, Д. С. (2024). МОРФОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МАЛЬКОВ БЕЛОГО АМУРА, СТENOPHARYNGODON IDELLA, В ПРУДАХ НИЗОВЬЕВ ЗАРАФШАНА. Science and innovation, 3(Special Issue 40), 313-316.

4.Усмонова, Д. Б. (2024). ВЫРАЩИВАНИЕ КАРПА В ПРУДУ. Miasto Przyszłości, 48, 537-542.

5.Usmonova, D., Bozorova, D., Yuldashov, M., & Kamilov, B. (2024). Morphological characteristics of yearlings of Grass carp (Ctenopharyngodon Idella) in the fish farm of Bukhara region, Uzbekistan. In E3S Web of Conferences (Vol. 563, p. 03027). EDP Sciences.

6.Усмонова, Д. Б., & Шамсиев, Н. А. (2018). РЕКОМЕНДАЦИИ ПО РАЗРАБОТКЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ТЕХНИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ (ОРГТЕХМЕРОПРИЯТИЙ) ПО РАЦИОНАЛЬНОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ. GLOBAL SCIENCE AND INNOVATIONS 2020: CENTRAL ASIA.